

BESLUT

2014-12-19

Dnr: 14/01355

SAKEN

Uppdrag granskning - Bögbotarna, SVT1, 2014-05-28, program om inställningen inom Svenska kyrkan till homosexualitet; fråga om opartiskhet, saklighet och respekt för privatlivet.

BESLUT

Programmet frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet eller mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

PROGRAMMET

Programmet handlade om inställningen till homosexualitet hos präster i den Svenska kyrkan. Påannonseringen löd.

För snart tio år sedan beslutade Svenska kyrkan att man inte skulle fördöma eller skuldbelägga den som är homosexuell. Ett beslut som uppenbarligen inte följs av alla inom kyrkan. (Programledare) – I *Uppdrag granskning* i kväll går vi bakom Svenska kyrkans stängda dörrar.

Sedan visades en inledning av programmet och programledaren talade igen när programmet hade börjat.

För snart två månader sen startade en livlig debatt om reportaget som ni ska få se i kväll. I kyrkans värld anklagades vi för att ha lurat och bedragit präster och äventyrat deras självavårdande arbete, och det fanns till och med de som hävdade att *Uppdrag granskning* passerat alla etiska gränser. Och det som väckte så starka känslor det var att våra reportrar [namn] och [namn] med dold kamera spelat in samtal med präster med frågan: går det att bota homosexualitet? Ett känsligt ämne och en kontroversiell arbetsmetod. I kväll får ni se reportaget som skakat om kyrkan.

Därefter visades ett klipp från ett inslag inspelat med dold kamera. Uppläsaren sa sedan följande.

Det här är berättelsen om vad som sker bakom Svenska kyrkans stängda dörrar. Om det som ingen annan hör. Om boten, kärleken och tron på böns helande kraft.

Ett inslag om Pride följde där flera personer från Svenska kyrkan intervjuades kort och uttalade sig positivt om homosexuellas rättigheter. Prästen A, som har stridit för sin och andra homosexuellas rättigheter i kyrkan, intervjuades. Därefter sa reportern följande.

Svenska kyrkan är kanske ett av världens mest tillåtande och liberala samfund. Men det finns de som har andra erfarenheter. I [ortsnamn] i Västsverige träffar vi [make]. Han är själv inte troende men gifte sig ändå nyligen i kyrkan för sin livskamrat [troende make] skull.

Ett inslag om ett homosexuellt par som nyligen gift sig började där [make] intervjuades. Sedan visades ett inslag om kyrkomötet där uppläsaren sa:

Uppsala, för knappt 10 år sedan. Svenska kyrkans högsta beslutande församling, kyrkomötet, har samlats. Här beslutas hur präster och andra ska förhålla sig till olika viktiga frågor. På det här kyrkomötet, 2005, diskuterades en fråga som splittrat och plågat kyrkan i årtionden. Den känsliga frågan om Svenska kyrkans syn på homosexuella och homosexualitet. En av de som var med på kyrkomötet är också en av Svenska kyrkans högsta tjänstemän, kyrkosekreteraren [kyrkosekreterarens namn]. Hon är också professor och huvudsekreterare i kyrkomötets läronämnd.

Kyrkosekreteraren intervjuades och sa att man ska respektera och välkomna homosexuella personer så som de är. Intervjun fortsatte.

(Uppläsare) – På kyrkomötet fattades flera avgörande beslut. Mest uppmärksammat var möjligheten till välsignelse av samkönade partnerskap, men man tog också beslutet att kyrkan i fortsättningen inte ska fördöma eller skuldbelägga den homosexuelle. En formulering löd "Svenska kyrkan bör inte sanktionera eller driva en organiserad verksamhet i syfte att bota homosexuella från deras läggning." (Reporter) – För en utav punkterna här handlar ju om just det här med att bota homosexualitet, är det ett problem inom Svenska kyrkan? (Kyrkosekreterare) – Vi har inte haft anledning att tro att det är någon omfattande sådan verksamhet. Och anledningen till att vi inte har anledning att tro det, det är ju att det är så många bland oss som själva är homosexuella och som vet vad som händer i den världen så att säga. Inte bara inom kyrkan utan också att, att ha kontakter med andra delar utav HBTQ-rörelsen.

Uppläsaren sammanfattade intervjun och fortsatte på följande sätt.

[Kyrkosekreterare] menar att besluten 2005 var led i en längre process inom Svenska kyrkan för en mer inkluderande väg, och att bota homosexualitet inte är acceptabelt inom kyrkans verksamhet. Kyrkomötet var på det stora hela enigt. Men det var en röst som avvek tydligt. [Ledamots namn] har i 12 år varit invald ledamot i kyrkomötet.

Ett klipp från kyrkomötet visades där ledamoten talade, varefter uppläsaren sa följande.

Hon pratar om homosexualitet som synd eller som destruktivt beteende och jämför det med alkoholism och drogmissbruk. [Ledamots namn] är i dag en av ledarna för den kanske mest konservativa falangen inom svenska kyrkan, Frimodig kyrka. De finns representerade både i kyrkoråd över hela landet och i det högsta beslutande organet, kyrkomötet.

Reportern försökte per telefon få en intervju med ledamoten, men misslyckades och sa följande.

Vi får inte kontakt med [ledamots namn] igen. Så varför hon jämför homosexualitet med drogmisbruk eller hur man botar eller helar homosexuella får vi aldrig tillfälle att ställa frågor om.

Kommentarer från en intervju med prästen A visades och sedan ett inslag om ett par i [ortsnamn] som hade blivit hotade efter att de gift sig i kyrkan. Den troende i paret från inslaget tidigare berättade om när han skulle bli botad från sin homosexualitet genom bön.

(Troende make) – Som jag minns det så var det min församlingsassistent som tog mig åt sidan och sen så, eller alltså vi hade haft samtal under en längre tid för att jag inte mådde så bra. (Uppläsare) – [Troende make] hade i sin ungdom svårt att få ihop sin kristna tro med homosexualiteten. Och samtalen med församlingsassistenten blev förvirrande för honom. (Troende make) – Han försökte även förändra min personlighet och så där. (Reporter) – Hurdå då? (Troende make) – Genom att umgås mer med killar och göra mer maskulina saker, och så sa han att man kunde bli botad igenom förbön. (Reporter) – Sa han det? (Troende make) – Ja det gjorde han. (Reporter) – Så genom förbön och göra machogrejer så skulle du kunna bli heterosexuell? (Troende make) – Ja och ändra på mig, så som jag, eller, ja han ville ändra på mig. (Reporter) – Men det här med att med och förbön och så, gjorde han det någonsin? (Troende make) – Ja det gjorde han. (Reporter) – Hur gick det till, kan du beskriva det? (Troende make) – Nej, de la sina händer på mig. (Reporter) – Vilka är de? (Troende make) – Eh, kyrkoherden och församlingsassistenten. (Reporter) – Var det här inne i kyrkan eller? (Troende make) – Nej, det var i församlingshemmet. (Reporter) – Var det bara ni tre då? (Troende make) – Ja, det var bara vi tre. (Reporter) – Och de lade sina händer på dig och... (Troende make) – Ja och bad. Om att jag skulle bli heterosexuell. Eller ja, botad. (Reporter) – Men hur gammal var du då? (Troende make) – Eh, 16-17 kanske.

Därefter ringde reportern upp en av de inblandade i bönen som inte ville uttala sig. Efteråt sammanfattade reportern samtalet på följande sätt.

(Reporter) – Församlingsassistenten vill inte kommentera vad som hände och prästen säger att han inte varit med om något sådant. Så precis som i liknande fall slutar det med att ord står mot ord. Det går inte att bevisa vad som hänt i de slutna rummen, i själavårdssamtalen. Så vi bestämmer oss för att göra ett test och använda en mycket kontroversiell och ifrågasatt metod. Med dold kamera ska vi möta präster runt om i landet och spela in vad som sägs bakom de stängda dörrarna. (...) Utifrån de berättelser vi hör och de personer vi träffar, skapar vi en påhittad person: Calle Larsson. Min kollega på redaktionen tar på sig rollen som ung student och ringer runt och bokar möten med präster runt om i landet. När de träffas kommer Calle Larsson påstå att han brottas med sin homosexualitet och vill höra om prästerna tror att det går att bota eller omvända honom. (...) Vi väljer att kontakta präster som både varit öppet kritiska mot välsignelsen av samkönade par och som förra året ställde upp för Frimodig kyrka i kyrkovalet. Det blir ett 50-tal namn på vår lista och utifrån de får vi kontakt med 12 och har till slut möten med 9 präster runt om i landet. (...) Vår påhittade historia som vi använder oss av är något som många präster möter i sin verkliga vardag. Som ung, troende, kristen och homosexuell kan det vara svårt att få ihop sin identitet.

Prästen B intervjuades och reportern ställde frågor och diskuterade homosexualitet med B som sa att homosexualitet inte är en sjukdom och att alla är älskade av gud som de är. Det konstaterades att de flesta prästerna inom

Svenska kyrkan förmodligen resonerade som B, men inte alla. Sedan visades en film med kyrkoherden och prästen C inspelad med dold kamera. Under konversationen sades bland annat följande.

(Calle) – Tror du man kan, om man, alltså, leva som en heterosexuell efter... med hjälp av Gud? Alltså bli av med de här känslorna? (C) – Det tror jag definitivt. Det tror jag. Alltså när vi talar om allt som du säger att du vill bli av med. Då kan man säga så här om du vill bli av med någonting, du uttrycker dig på det sättet, då skulle jag säga så här. Vad det än måne vara en människa kommer till mig och säger "C, kan jag, tror du Gud kan lyfta av mig det här, tror du jag kan bli fri från det här?" Då säger jag ja, utan att tveka. Utan att fundera på vad det är du nu vill bli fri ifrån. Då är mitt svar alltid ja. Annars vore han inte Gud, om han inte kunde hjälpa oss. Men det är något som man får göra i tro. Men det behöver väl inte vara din tro. Det behöver inte vara att du ska måla upp en tro för dig själv, utan det står till och med i Bibeln att "de troendes bön ska hela den sjuke". Så att, det är som jag brukar säga, den sjuke behöver själv inte tro utan de som ber tror.

Efter intervjun sa uppläsaren följande i övergången från mötet med prästen C till mötet med prästen D.

(Uppläsare) – Han säger inte bota, men att det med Guds hjälp går att bli av med homosexualiteten, på samma sätt som man ber för sjuka människor. I [ortsnamn] pastorat på Västgötaslätten arbetar prästen D, även han framträdande inom Frimodig kyrka. [...] Han är till en början inte så säker på om det går att bota eller omvända homosexuella. Men han är mycket tydlig med att homosexualitet går emot skapelsen och är fel. (D) – Det generella är att eftersom du vill, inte ser att det här är riktigt rätt, så delar ju jag den övertygelsen att det inte är helt rätt. Och om du då säger att du vill inte följa det som du känner för att det är något som att inte stämmer riktigt med skapelsen och så, så vill jag verkligen stötta dig i det. (Uppläsare) – I slutet av det halvtimmeslånga mötet vill han be för Calle Larsson, vår reporters påhittade karaktär. Och direkt efter bönen kommer D med ett förslag. (D) – Och när du aktivt också skulle vilja. Om du önskar någon form av korrigering utav din lust så, så kan man be om det också. Och då är det ju som med all förbön och bön att ibland så märker man att det händer någonting, och ibland så händer ingenting. Men det är som det är i vår värld att... Det gäller också om man går till sjukhuset, ibland gör man rätt ibland gör man inte det. Så om du vill, hjälp i förbön eller bön, så finns det ju där. (Uppläsare) – Prästen D använder heller inte ordet bota, men han säger att han kan be för att korrigera lusten.

I nästa inslag intervjuades ytterligare en präst (E) som var en av de högsta ledarna inom Frimodig kyrka.

(E) – Det finns ju homosexuella som har utifrån sin upplevelse av identitet, att jag (ohörbart) homosexuellt (ohörbart) har sagt att: Det är inget som jag kan, jag kan inte förändra det men jag väljer att leva i celibat (ohörbart). Men det är inte riktigt det som du, det är inte så dina tankar går i första hand utan det är att, att hitta... Om möjligt kunna hitta din identitet att, att leva tillsammans med en kvinna. (Calle) – Men tror du att det är möjligt att bota eller omvända det homosexuella. (E) – Alltså dels tror jag att, att det kan vara ganska olika starkt, hur djupt det sitter så att säga. Det är säkert mer otänkbart för somliga och ligger närmare till för andra, att hitta en annan identitet det tror jag nog. Men jag skulle inte säga att det är, att det är omöjligt att göra det, nej absolut inte. (Uppläsare) – E påstår att det är möjligt att bota eller omvända de homosexuella. Han säger inte hur det ska gå till, vid det här mötet. (...) I Sverige är det här en extremt känslig fråga. Kyrkan har officiellt tagit avstånd från att försöka bota homosexualitet så det vi har fått höra bakom de stängda dörrarna är minst sagt kontroversiellt.

I nästa inslag talade man om organisationen Exodus International i USA och uppläsaren påannonserade inslaget på följande sätt.

Men i USA har sen mer än 30 år tillbaka en kristen helt öppen rörelse verkat för att bota homosexuella, eller hela som de själva säger. Nätverket Exodus International med förgreningar över hela världen har med olika metoder och program försökt behandla människors homosexualitet. Men för ett knappt år sedan hände något oväntat.

Den före detta presidenten i Exodus international intervjuades efter att han hade gått ut i media och bett om ursäkt för rörelsens arbete. Samtalet fördes på engelska och följande översättningstext visades.

(Reporter) – Varför kom du med det uttalandet? (Före detta presidenten) – Av många skäl, men främst mänskliga. De dras till samma kön, har samma känslor som de alltid har haft och känner sig misslyckade. Inte bara i Exodus ögon, utan även i Guds och det kunde vi inte stå för. Vi kunde inte fortsätta att ge folk skamkänslor eller få dem att känna sig misslyckade. Vi måste ju kunna göra något, och det enda vi kunde göra var att säga "Förlåt". "Förlåt att vi fått er att känna så." (Uppläsare) – [Före detta presidenten] i Orlando Florida var president i Exodus international men förlorade till slut tron på kärnan i organisationens verksamhet. I dag menar han att det till och med kan vara skadligt att försöka bota homosexualitet. (Före detta presidenten) – Ja, det tror jag det kan vara. Att säga till någon att en läggning går att bota skapar orealistiska förväntningar. Det skapar skamkänslor, och skadar folk på samma sätt som vi skadade många. (Reporter) – Det finns präster i Sverige, inom den svenska kyrkan som tror att man kan omvända homosexuella med hjälp av böner. Vad vill du säga till dem? (Före detta presidenten) – Tänk er för. Lär av våra misstag. Det vill jag säga till många kulturer, runtom i världen som försöker sig på sådant andra redan provat och som visat sig inte ha lyckats. (Reporter) – Borde de hävda att det är möjligt att bota homosexuella? (Före detta presidenten) – Nej. Vi bör inte hävda folk kan byta sexuell läggning, absolut inte.

Programmet återgick till Sverige. Uppläsaren sa följande i anslutning till mötet med prästen E.

Men i Sverige mötte vi präster inom Svenska kyrkan som inför vår dolda kamera gör precis tvärt om. De påstår att det är möjligt att omvända eller bota homosexualitet. Men vi har inte fått höra hur det kan gå till. Så vår Calle Larsson ber om ett nytt möte med E i Uppsala. Den här gången för en förbön. (E) – Utgångspunkten är det att du är osäker om dina känslor i dag eller är de väldigt starka i din homosexuella identitet så att säga? (Calle) – Jag tror det. (E) – Det senare? (Calle) – Ja, jag tror att jag är homosexuell. (E) – Och skulle vilja bli fri ifrån det? (Calle) – Ja. (E) – Ja, precis. Nej, men då är det säkert så att vi behöver träffas flera gånger. Du får liksom känna efter hur... Men jag undrar om vi ska göra så att vi går upp en trappa där det är lite mindre rörigt än här på mitt rum. Vi har ett andaktsrum.

Prästen E och Calle Larsson gick in i ett annat rum.

(E) – Och du vet om de känslor som han bär i sin kropp med attraktionen till andra män. Herre hör Calles böner, ta emot hans längtan. Vi ber att det ska bli möjligt för honom att kunna älska också en kvinna på det sättet. Spegla det som du har lagt i skapelsen, att en man och en kvinna får bli ett och förenas. [...] att den homosexuella dragningen som han tydligt känner, att den ska tonas ner och klinga bort. Så att det blir möjligt för honom att hela sitt hjärta och älska en kvinna. (Uppläsare) – E ber för att det

homosexuella ska försvinna och Calle ska kunna älska en kvinna. Även kyrkoherden C i Halland får ett andra besök för en förbön och direkt efter bönen låter det så här. (C) – Så nu har vi fått lämna detta till gud. (Calle) – Tror du att det kan hjälpa? (C) – Oh ja. (Calle) – Att bli av med det liksom. (C) – Ja, ja, det är jag övertygad om. Jag tänker på mannen som sökte upp Jesus, han sa ett ord herre och min tjänare blir frisk. Så för Jesus, ett ord, ett ord hjälp, så är hjälpen där.

Efter det visades filmerna från samtalen med dold kamera för prästerna A och B som kommenterade dem. Sedan visades även en intervju med en kyrkoherde, F, gjord med dold kamera. Kyrkoherden rekommenderade att man skulle ställa sig frågan om man blivit utsatt för något som kunde påverkat sexualiteten. Liknande tankar dök upp även hos andra präster och sekvenser visades från samtal med prästen D och prästen E. En docent i klinisk psykologi intervjuades och talade om psykiska konsekvenser av samtalen om övergrepp. Även prästen A intervjuades igen och han kritiserade att ämnet togs upp av prästerna under samtalen. Uppläsaren sa sedan:

Av de 12 präster och kyrkoherdar vi kontakter anser hälften att det går att bota eller omvända homosexualitet. Tre söker förklaringar i sexuella trauman, övergrepp eller förträngda minnen. Ingen av de Calle träffar ger honom tydligt stöd i att kunna leva som kristen och homosexuell. Inte en enda. Exodus International slutade försöka bota homosexuella och bad om ursäkt. Världshälsoorganisationen (WHO) varnar för att det kan vara direkt skadligt att försöka ändra människors sexuella läggning. Och Svenska kyrkans högsta beslutande organ tog ställning i frågan för snart 10 år sedan. Men det hindrar inte präster att bakom stängda dörrar när ingen annan hör, säga att homosexualitet går att korrigera, bli fri ifrån eller bota.

Därefter konfronterade en av *Uppdrag granskning*s reportrar kyrkoherden C på en parkeringsplats. C hänvisade till kyrkans tystnadsplikt och ville inte kommentera samtalet med Calle.

(C) – Den som säger detta. Så svarar jag för Gud är allt möjligt. För Gud är allt möjligt. Om jag inte trodde det så skulle jag inte kunna vara präst. (Reporter) – Men din egen kyrka, din arbetsgivare som du jobbar för, som betalar din lön, säger ju att man inte ska ägna sig åt det här. (C) – Men jag ägnar mig inte åt det. (Reporter) – Men du gör ju det, vi har ju dig på band. Vi har dig på en inspelning, att du ber för honom för att hans homosexualitet ska försvinna. (C) – Därför att han bad om det. (Reporter) – Men då ägnar du dig väl åt det? (C) – Ja, men vem som än kommer till mig och ber om att bli hjälpt med någonting så ber jag för den saken oavsett vad det är som orsakar nöden och plågan hos människan. I det här fallet var han plågad, i det här fallet bad han om hjälp. Och min uppgift är att, jag kan väl inte säga såhär, "nej för det kan jag inte be förstår du. Det får jag inte." (Reporter) – Varför kan du inte göra det? Det finns många präster inom Svenska kyrkan som säger att, som bejakar homosexualiteten. Du ska väl säga till honom att, att det inte är ett problem att vara homosexuell och kristen. Det är ju många som är. (C) – Du menar att det är så man ska svara? (Reporter) – Eller? Vad, är det helt orimligt att svara så? (C) – Det är så vi ska svara nu då i fortsättningen då. Jag menar... (Reporter) – Nej, men många andra svarar ju så. (C) – Du, du talar om för mig hur jag ska fungera... (Reporter) – Nej, det är ju vad Kyrkoledningen säger. Det är ju så man säger. Vad skulle man svara på en sådan här rak fråga? (C) – Varje präst har en prästvigning och varje präst har ett eget ansvar att förkunna Guds ord rent och klart. Står också klart och tydligt att vi ska be för människor och vi gör det inom ramen för enskild själavård eller öppet. Och det gör vi och det och det hoppas jag att mina arbetsgivare tycker är rätt för annars har vi problem. (Reporter) – Men du kommer fortsätta att ge, göra samma sak om nästa person kommer och frågar dig kan

du bota min homosexualitet? (C) – Jag kommer att be för alla människor som söker upp mig i sin nöd, det är svaret.

I nästa inslag förklarades att kyrkoherden F inte ville gå in på samtalet eftersom det var ett självvårdssamtal. F kritiserade även att *Uppdrag granskning* filmade honom när han inte ville vara med och avböjde en intervju. Sedan byttes inslaget till att handla om D och uppläsaren sa:

D vill först heller inte han kännas vid eller prata om vad som sagts i mötet med vår reporter, utan bara prata generellt om sin syn på homosexualitet.

En intervju med D följde. Alla präster som hade blivit filmade med dold kamera hänvisade till sin absoluta tystnadsplikt i samband med självvårdande samtal och ville inte kommentera dessa. I nästa scen sökte reportern en kommentar av E som avböjde att medverka och att bli intervjuad i programmet. Reportaget avrundades med kommenterar av kyrkosekreteraren och prästerna A och B. Efter reportaget intervjuades den avgående ärkebiskopen.

ANMÄLNINGARNA

Programmet har anmälts av flera personer och av Frimodig kyrka. Anmälarna för i huvudsak fram följande.

- *Uppdrag granskning* gick över gränsen och bröt mot god publicistisk sed. Användandet av dold kamera var fel med tanke på prästers absoluta tystnadsplikt. *Uppdrag granskning* försökte få präster att bryta mot tystnadsplikten, vilket är brottsligt. Resultatet av alla dolda inspelningar redovisades heller inte.
- Det var felaktigt att säga att de granskade prästerna ville bota homosexualitet. De använde inte uttryck som sjukdom. Ingen av de medverkande prästerna använde ordet bota, även om programmet hade rubriken *Böghotarna*.
- Programmet tog ställning i en kontroversiell fråga, om det går att ändra sexuell läggning eller inte, liksom att det skulle vara skadligt att försöka. Programmet gick RFSL:s uppdrag.
- *Uppdrag granskning* försökte göra ett allmänt påstående om Svenska kyrkan och modifierade kyrkosekreterarens uttalande vilket brast i saklighet, bland annat då bara ett fåtal präster intervjuade. Stora delar av svensk kristenhet utmålades som homofob. Med programmet ökade fördomarna om kristna.
- Programmet talade inte om att det samtal som ägt rum med en av personerna från [ortsnamn] skedde för 17 år sedan. Beslutet i kyrkomötet togs 2005, alltså 8 år senare.

- Programmet brast i saklighet då det felaktigt redogjordes för organisationen Exodus International. Exodus International var bara en del av Exodus Global Alliance, som fortsätter sin verksamhet. Nedläggningen innebar en splittring mellan medlemmar och ledning och medlemmar fortsatte verksamheten. Det finns inom Exodus International väldokumenterad forskning som visar att många lyckas förändra sin läggning.
- Prästerna bedrev inte organiserad verksamhet, det var en tolkning som *Uppdrag granskning* hade gjort. På Kyrkomötet år 2009 fastslogs det att kyrkan ska respektera minoritetens syn på frågor, det finns till exempel ingen vigselplikt. Programmet utelämnade uppgifter från Kyrkomötet år 2009 och gjorde en osaklig tolkning av Kyrkomötet år 2005.
- Programmet var partiskt eftersom de tillfrågade personerna var från det kyrkopolitiska Frimodig kyrka och de präster som intervjuades och kommenterade kom från en annan politisk hemvist inom kyrkan. En reporter dök upp efter samtalen, prästerna hade inte tid att förbereda sig. Det framställdes som att Frimodig kyrka hade en dold agenda. Det antydde att Frimodig kyrka kunde ligga bakom trakasserier.
- Programmet hängde ut prästerna och var kränkande för dem. Prästerna uttryckte sig inte fel utan programmet ville få det att framstå som det. Prästerna utsattes för allvarlig kritik, men sekretessen förhindrade dem att svara på kritiken. Präster har en lagstadgad absolut tystnadsplikt.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet samt bestämmelsen om respekt för privatlivet och anför i huvudsak följande.

Uppdrag granskning valde att kontakta präster som både varit öppet kritiska till välsignelsen och som förra året ställde upp för Frimodig kyrka i kyrkovalet. Det blev ett 50-tal namn på listan och utifrån de fick redaktionen kontakt med 12 stycken. Till slut bestämdes möten med nio präster runt om i landet. Därefter visades delar av Calle Larssons samtal med fyra präster. Ingen av dem avvisade ”konfidentens” önskemål om att bli botad.

Det framkom att det amerikanska nätverket ”Exodus International” som tidigare ägnat sig åt att försöka bota homosexuella numera hade lagt ner sin verksamhet. Dess förra ledare intervjuades och menade i dag att det till och med kan vara skadligt att försöka bota homosexualitet. Det framgick också att bland andra Världshälsoorganisationen (WHO) varnat för att det kan vara direkt skadligt att försöka ändra människors sexuella läggning.

På kyrkomötet år 2005 togs beslutet att kyrkan inte ska ägna sig åt att i organiserad verksamhet försöka bota homosexuella. Redaktionen fick flera tips om att detta, trots beslutet, fortfarande pågick inom Svenska kyrkan. Enligt uppgifterna som nådde redaktionen hade människor farit illa och påverkats negativt av att präster utlovade bot och därmed skuldbelade deras sexuella läggning. Den gemensamma nämnaren för de präster som det talades om var att de var aktiva i den kyrkopolitiska organisationen Frimodig kyrka. Då få ville framträda och berätta om sina upplevelser, förutom personen från [ortsnamn] som intervjuades, och det även visade sig vara svårt att få profilerade kyrkopolitiker att uttala sig om sin inställning till homosexualitet, bedömde redaktionen att det var omöjligt att belägga och dokumentera detta eventuella missförhållande utan att använda sig av okonventionella och kontroversiella arbetsmetoder som falsk identitet och dolda inspelningar.

Anmälarna menar att redaktionen hade kunnat belysa frågan genom öppna intervjuer och på så sätt fått fram samma resultat. Att så inte var fallet framgick tydligt i exemplet från [ortsnamn]. Kyrkoherden där sade i en bandad telefonintervju att det som den före detta konfirmanden berättade om aldrig hade skett. I de öppna intervjuerna med de två präster som kommenterade de dolda inspelningarna, C och D, framgick också att de båda förnekade att de ägnade sig åt att ”bota”, trots att de dolda inspelningarna visade på något annat.

Tystnadsplikt/ sekretess

Uppdrag granskning har inte tvingat präster att bryta mot svensk lag genom att ställa frågor kring vad som ägde rum i samtalet mellan prästerna och ”Calle Larsson”. Svenska kyrkan är inte längre statlig och tystnadsplikten för dess präster är sedan nära 15 år inte längre inskriven i svensk lag, med ett enda undantag: domstolar får inte kalla präster för att vittna om vad som sagts i ett självavårdande samtal. Prästerna hade alltså inga lagstadgade hinder för att diskutera det som sagts i de dolda inspelningarna. Två av prästerna, C och D, valde också att göra detta.

Dold inspelning

Enligt SVT:s interna regelverk ska kontroversiella arbetsmetoder som dold inspelning och att uppträda under falsk identitet användas sparsamt och enbart om det inte går att dokumentera ett missförhållande med öppna metoder. De präster som spelades in fick möjlighet att komma till tals efteråt för att kunna kommentera vad som sagts i den dolda inspelningen. Även om präster känner sig förhindrade att yppa vad som hänt under ett självavårdssamtal på grund av det internkyrkliga regelverket om absolut tystnadsplikt borde det inte finnas några hinder mot att uttala sig generellt kring sin syn på homosexualitet.

Begreppet bota

Begreppet användes i programmet eftersom det fanns med i beslutet från Kyrkomötet 2005 och dessutom användes av kyrkosekreteraren i den intervju som fanns i programmet. När "Calle Larsson" använde ordet bota var det ingen av de granskade prästerna som hade invändningar mot begreppet. Själva använde de ord som "korrigera" och "bli fri från". En av prästerna, C, svarade jakande på frågan om det går att bli botad.

Redaktionen har förstått av sin research att "bota" länge har varit ett sammanfattande begrepp inom den kyrkliga världen för att omvända homosexuella till heterosexualitet genom förbön, handpåläggning eller andra aktiviteter. Begreppet har använts av de som anser det vara en sjukdom eller i strid med guds skapelse. Det var också en bakgrund till att ordet användes i beslutet från Kyrkomötet år 2005.

För övrigt framgick det av programmet att ingen av de inspelade prästerna använde ordet "bota".

Urvalet av präster

Det framgick tydligt i programmet hur urvalet av granskade präster hade gått till. Det påstods ingenstans att de granskade prästerna skulle vara representativa för Svenska kyrkan som helhet. Tvärtom slog reportern tydligt fast att de allra flesta prästerna inom samfundet sannolikt inte resonerade som de granskade prästerna. Svensk kristenhet i allmänhet utmålades inte som homofob. Att granskningen omfattade ett litet antal präster med kontroversiella åsikter redovisades tydligt. Redaktionen erbjöd också ledningen för Frimodig kyrka och samtliga granskade präster att såväl skriftligen som i intervjuform utveckla sin syn på homosexualitet och det som framkom i reportaget. Två av prästerna valde att kommentera medan de övriga avböjde, vilket framkom av programmet. Prästerna erbjöds också att medverka i intervjuer där de inte behövde kommentera vad som hänt i "själavårdssamtalen", utan bara i allmänna ordalag kunde beskriva sin syn på homosexualitet och huruvida den går att "bota".

Kyrkans regelverk

Programmet granskade inte prästerna utifrån Svenska kyrkans lära och tro, utan granskningen tog sin tydliga utgångspunkt från kyrkans demokratiskt beslutade interna regelverk som det formulerades av kyrkomötet 2005. Det var Svenska kyrkans högsta tjänsteman, kyrkosekreteraren som formulerade att det inte fanns utrymme inom samfundets verksamhet att ägna sig åt att "bota" homosexualitet. Även dåvarande ärkebiskopen medverkade i programmet och slog fast att kyrkans demokratiskt fattade beslut ska följas av dess präster. Det var alltså inte *Uppdrag granskning* som påstod att prästernas agerande var tvivelaktigt.

Forskning kring sexualitet

Redaktionen har inte sett något exempel på forskning som visar att det går att förändra sexuell läggning. I programmet redovisades vad WHO och den amerikanska psykologorganisationen APA kommit fram till. I programmet gjordes en intervju med organisationen Exodus Internationals ordförande. Det påståddes inte att det inte finns andra organisationer med en annan övertygelse.

Privatliv

Tre präster anser att deras privatliv kränktes genom publiceringen. Prästerna medverkade och granskades endast i deras yrkesroll. Redaktionen har inte sökt prästerna vid deras privata bostäder eller på privata telefonnummer, enbart på deras arbetsplatser och/eller i deras officiella sammanhang. Samtliga har ledande positioner inom Svenska kyrkan med 6,4 miljoner medlemmar. Svenska kyrkan och dessa präster erbjuder samtal och själavård för alla, även icke-medlemmar. De tre prästerna har alltså genom sin yrkesroll och sina politiska uppdrag en maktställning inom en organisation med stort inflytande. SVT kan inte finna att det har skett något intrång i privatlivet eftersom prästerna enbart granskades i deras yrkesroll. Om nämnden ändå skulle finna att ett privatlivsintrång skett anser SVT att det är motiverat utifrån ett oavvisligt allmänt intresse.

ANMÄLARES KOMMENTAR TILL SVT:S YTTRANDE

Anmälaren som representerar Frimodig kyrka har kommenterat programföretagets yttrande och för bland annat fram följande.

Avsikten var med programmet att skada nomineringsgruppen Frimodig kyrka och personer med ”fel” åsikt. SVT uppger i sitt yttrande att redaktionen erbjöd ledningen för Frimodig kyrka och samtliga granskade präster att såväl skriftligen som i intervjuform utveckla sin syn på homosexualitet och det som framkommit i reportaget. Ingen av styrelsens medlemmar säger sig ha fått något sådant erbjudande, med undantag för ledamoten som ju tydligt hade visat att hon inte önskade uttala sig. På Frimodig kyrkas webbsida finns mejladresser till alla medlemmar i styrelsen. Det kan alltså inte ha varit någon svårighet att få kontakt med en talesperson. Normalt kontaktar man ordföranden i sådana här frågor, eller i förekommande fall, en presstalesman. Så har inte skett. Uppenbarligen ville inte SVT ha kontakt med styrelsen.

SVT uppgav även att samtliga granskade präster erbjudits att såväl skriftligen som i intervjuform utveckla sin syn på homosexualitet och det som framkommit i reportaget. Här följer citat ur SVT:s mejl till en av de utpekade prästerna.

”För din kännedom skickar jag citaten nedan. Det fetade är min speakertext. Om något är oklart eller om du har synpunkter får du gärna återkomma så snart som möjligt, dock senast tisdag 20/5.”

Detta kan inte anses vara ett erbjudande att "såväl skriftligen som i intervjuform utveckla sin syn på homosexualitet".

Om man sätter programmets rubrik till Bögbotarna, är det tydligt att man ville få det att se ut som om de utpekade personerna säger sig kunna "bota". Trots att de inte gör så ens när de provoceras inför dold kamera. SVT är mycket väl medvetna om att tittaren inte lägger märke till varje ord i programmet. Rubriken däremot kommer alla ihåg.

Forskning kring homosexualitet

SVT skriver i sitt yttrande att redaktionen inte har sett något exempel på forskning som visar att det går att förändra sexuell läggning. Ingen i *Uppdrag granskning*s redaktion har, så vitt anmälaren vet, forskarutbildning. Då kan man inte heller begära att *Uppdrag granskning* ska kunna läsa eller hitta i vetenskaplig litteratur. Men sådan forskning som *Uppdrag granskning* inte kunnat hitta finns det gott om.

De granskade prästernas privatliv

I sitt yttrande anför SVT att prästerna granskades endast i deras yrkesroll och att redaktionen inte hade sökt prästerna vid deras privata bostäder eller på privata telefonnummer, enbart på deras arbetsplatser och/eller i deras officiella sammanhang. Detta låter ju väldigt snällt. Redaktionen hade ju enkelt kunnat mejla eller ringa och beställa en tid, vilket de inte gjorde. Istället dök de upp oväntat, för att bringa intervjuoffret ur balans.

En människa har rätt till ett privatliv även på sin arbetsplats. Så om intrången och agerandena har skett utanför hemmet, på en biograf eller på en arbetsplats, saknar betydelse i sammanhanget. Det är fråga om att inte uppträda på ett hänsynslöst sätt mot vissa utvalda personer.

Tystnadsplikt/ sekretess

Efter att D valt att kommentera stämdes han inför Domkapitlet i Skara. I domen fastslogs att D brutit mot tystnadsplikten genom att kommentera det som sagts under inspelningen med dold kamera. Nu när Svenska kyrkan slagit fast detta, torde det med all tydlighet framgå för såväl SVT som för granskningsnämnden att det är omöjligt för enskilda präster att yttra sig i ärendet. Denna för kyrkan så tydliga syn på själavården och biktens hemlighet borde *Uppdrag granskning* ha känt till. Alternativt, när de fått veta det, tagit hänsyn till detta vid programmets utformning. Deras fel är alltså att de inte gjort sin läxa och tagit reda på vilka konsekvenser sändningen av programmet skulle få för den enskilde prästen som alltså är helt förhindrad att förklara eller försvara sig.

Andra personer som drabbats av denna tvivelaktiga journalistik kan självklart på ett helt annat vis ta vara på möjligheten att kommentera programmets innehåll.

Hela SVT:s utgångspunkt att de bereder personer möjlighet att kommentera inslag faller därmed platt till marken. Detta borde SVT ha känt till och inte i sitt yttrande sagt att prästerna beretts möjligheten att gå i svaromål.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (8 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

SVT ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat (15 § i sändningstillståndet).

Granskningsnämnden får pröva en fråga om intrång i privatlivet endast om den person som berörs skriftligen medger det. C, D och E har lämnat medgivande.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden granskar i efterhand om innehållet i program och inslag överensstämmer med radio- och tv-lagen och de programrelaterade villkor som gäller för sändningarna. Det ingår inte i nämndens uppgift att pröva omständigheterna vid tillkomsten av ett program. Kritiken mot bland annat användandet av dold inspelningsutrustning och hur kontakter förts mellan reportrar och de berörda personerna i programmet lämnas därför utan åtgärd.

Frågan om lämpligheten i att publicera innehållet i självårdssamtal och bön är vidare en programetisk fråga som det ankommer på programföretaget att avgöra. Granskningsnämnden lämnar därför även kritiken i detta avseende utan åtgärd.

Enligt nämndens mening är det väl förenligt med SVT:s granskningskyldighet enligt sändningstillståndet att granska om Svenska kyrkans interna beslut av det aktuella slaget efterlevs. Att programmet hade en kritisk infallsvinkel strider därför inte i sig mot kravet på opartiskhet. Nämnden konstaterar vidare att de kritiserade i programmet gavs tillfälle att kommentera vad som framkommit i de

inspelade samtal. Nämnden gör bedömningen att programmet inte strider mot kravet på opartiskhet.

Programmet innehöll inslag där en reporter filmade med dold kamera under samtal och bön med präster. Nämnden kan inte finna att det aktuella programmet innehöll uppgifter om prästerna som medför att programmet strider mot bestämmelsen om respekt för privatlivet i SVT:s sändningstillstånd.

Det kan diskuteras om framställningen i programmet var sådan att det klart framgick att fallet, där en person berättade om sin erfarenhet av att kyrkan försökt bota honom från homosexualitet genom bön, ägde rum flera år innan det beslut i Svenska kyrkan togs som var utgångspunkten för programmet. Nämnden anser dock att denna omständighet inte medför att programmet i detta avseende strider mot kravet på saklighet.

Vad anmälarna i övrigt för fram medför inte heller att programmet strider mot kraven på opartiskhet eller saklighet i SVT:s sändningstillstånd.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, K-G Bergström, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman, Jan Holmberg och Kristina Ståhl efter föredragning av Petter Holmgren.

På granskningsnämndens vägar

Henrik Jermsten

Petter Holmgren